

Zienswijze notitie concept Energie-Agenda 2025-2030

Datum: 28 juli 2025

Inspreker	Pagina	Opmerking	Antwoord	Aanpassing beleid
1	Algemeen	Wat mist in de energie-agenda is de focus op vernieuwing/verduurzaming van bedrijfsprocessen waardoor deze minder energie-intensief worden - wordt hieraan gewerkt op het eiland? Is dat waar het innovatiefonds voor is dat in de financiële paragraaf wordt beschreven? Of komt dit terug in de circulaire economie. Worden daar de kansen van industriële symbiose benoemd? Verder dan alleen vanuit het perspectief van energie – en het idee van een energie hub?	In het plan van aanpak verduurzaming bedrijven komt dit punt terug – zie in de Energie-agenda onder het thema energiebesparing pagina 19 en onder het thema Duurzame energieopwekking pagina 25. In het plan van aanpak verduurzaming bedrijven combineren we de thema's: 1. energietransitie & duurzame mobiliteit; 2 circulaire economie en 3. Klimaatadaptatie en biodiversiteit. Op basis van deze thema's en concrete projecten organiseren we Actie Leer Teams. Bedrijven worden hierbij ondersteund door een door de gemeente aangestelde procesbegeleider. Het innovatiefonds dat wordt genoemd in de financiële paragraaf is het innovatiefonds energieopslag. Dit fonds is specifiek door de gemeenteraad beschikbaar gesteld voor innovatieve technieken op het gebied van energieopslag.	In paragraaf 4.5. financiën (nieuw) wordt innovatiefonds gewijzigd in innovatiefonds energieopslag.
1	Algemeen	In het stuk wordt niks gezegd over de vraag naar 'koeling' in gebouwde omgeving. De verwachting is dat deze toe gaat nemen en als gemeentes niks doen, hangen straks overal airco's. Het TKI Urban Energy is 'on a mission' om het denken over de noodzaak van koeling door stijgende temperaturen, integraal mee te gaan nemen in de warmtetransitie. En daarmee ook aandacht te vragen voor natuurlijke oplossingen (meer bomen in de straat, daken vergroenen, etc.). Kijk ook eens naar het platform duurzaam wonen in een ecosysteem voor meer informatie hierover: https://topsectorenergie.nl/nl/kennisbank/duurzaam-wonen-in-een-ecosysteem/	Het kader voor het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid is het spoorboekje duurzaamheid en milieu. Het spoorboekje bevat doelstellingen en activiteiten voor de thema's energietransitie, klimaatadaptatie, milieukwaliteit, biodiversiteit en circulaire economie. Op pg. 6 wordt het spoorboekje duurzaamheid en milieu kort genoemd. Omdat het spoorboekje integraal overkoepelend duurzaamheidsbeleid is hebben we dit nu uitgebreider beschreven in paragraaf 2.3. gemeentelijke beleids(ontwikkelingen) onder paragraaf 2.3.2. De Energie-agenda is de uitwerking van het spoor Energietransitie met de vier thema's energiebesparing, duurzame energie. In spoor 2 klimaatadaptatie zijn in de lokale agenda klimaatadaptatie en het gemeentelijk hitteplan maatregelen opgenomen om hittestress tegen te gaan door middel van natuurlijke oplossingen zoals groen, overstekken en zonweringen. Goed punt om in de Energieagenda een link te maken met het spoor klimaatadaptatie. Bij de nog op te stellen wijkuitvoeringsplannen zullen we de koppelkansen met andere beleidsvelden klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulaire economie ook benoemen.	Onder paragraaf 2.3 gemeentelijk beleid wordt een apart stukje opgenomen over het spoorboekje duurzaamheid en milieu (paragraaf 2.3.2) Zowel onder energiebesparing (paragraaf 3.1) als onder Warmtetransitie (paragraaf 3.3) zal voor koeling een link gemaakt worden met de Lokale agenda klimaatadaptatie en het gemeentelijk hitteplan. Voor de wijk ontwikkelingsplannen zal een koppeling worden gemaakt met de andere sporen.

1	Algemeen	Wat is de rol van waterschappen in de energietransitie op het eiland – hier wordt ook niks over benoemd. Landelijk is sprake van een stijgende energievraag bij waterschappen omdat gemalen harder moeten werken. Is dat ook op SD zo? En welke rol zien waterschappen voor zichzelf in de energietransitie. Landelijk krijgen we signalen dat bedrijven het oneerlijk vinden dat waterschappen op eigen grond hun eigen duurzame energie kunnen opwekken, waar bedrijven dat zelf niet kunnen omdat het net op slot zit. Speelt dat hier ook? Uit nieuwsgierigheid; waarop is de pilot energie uit water in Malta eigenlijk gestrand? Wat hier ook nog aan gekoppeld is; als meer bedrijven hun eigen water zuiveren via bv helofytenfilters, scheelt dit energie van RWZI's. En als we spaarzamer met water omgaan, wat voor het eiland überhaupt een goed idee zou zijn, scheelt dat ook energieverbruik, omdat elk liter water die we moeten zuiveren, energie kost.	Het Waterschap is één van de partners in de Regionale Energie Strategie Zeeland en is vertegenwoordigd in het kernteam van de RES. Afstemming met het waterschap vindt op regionaal niveau plaats. Wij hebben geen informatie over het opwekken van duurzame energie op eigen grond door het waterschap. Bij het onderzoek naar aquathermie Malta maakte het waterschap onderdeel uit van de projectgroep. Dit project is helaas gestrand op stankoverlast van het Kaaskenswater. Het punt van zuiniger omgaan met water door bedrijven is gekoppeld aan het plan van aanpak verduurzaming bedrijven waar de thema's energietransitie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulaire economie integraal worden opgepakt in de Actie Leer Teams. Het waterverbruik wordt gemonitord in de milieubarometer die waarvan de gemeente het startabonnement gratis beschikbaar stelt aan bedrijven.	Onder paragraaf 4.1.3. samenwerkingspartijen toevoegen Waterschap Scheldestromen, RUD Zeeland en VRZ.
1	Algemeen	Ik mis aandacht voor de rol van energiegemeenschappen/ energietoelaten. Hoe functioneert de enige energietoelaten op het eiland nu? Is het mogelijk om de rol van energietoelaten uit te breiden en te verbeteren? Wat is hiervoor nodig? Hier is landelijk en Europees veel aandacht voor. Vooral irt de rol die energiegemeenschappen kunnen gaan vervullen m.b.t. energiedelen. De rol van EWSD is op dit moment helaas onzeker. Er is zeker ruimte om nieuwe energietoelaten op te zetten als er ook concrete projecten zijn. In de warmtetransitie zoeken we met name naar collectieve mogelijkheden. Energietoelaten zouden daar een rol in kunnen spelen. We werken nu veel samen met Zeeuwind en zij zijn ook bereid om energietoelaten verder te faciliteren. Hieraan gerelateerd wordt het woord digitalisering nergens genoemd in het stuk. Terwijl slimme digitale oplossingen een grote rol kunnen spelen in de flexibilisering van het energiesysteem. Hebben jullie dit wel in het vizier? Misschien goed om hier beter naar te kijken?	Dit punt wordt meegenomen in de wijkuitvoeringsplannen die per wijk zullen worden opgesteld. Hier willen we de mogelijkheid voor collectieve oplossingen onderzoeken. Met de RES regio is de afspraak gemaakt dat eerst collectieve maatregelen zullen worden onderzocht. Zeeuwind is betrokken bij de wijkuitvoeringsplannen. Er is zeker een mogelijkheid om nieuwe energietoelaten op te zetten. Dit willen we als gemeente ook faciliteren en actief ondersteunen. Ook zal digitalisering hierin meegenomen worden. Bij de wijkuitvoeringsplannen zullen we dit verder toevoegen.	Aanvullen paragraaf 3.3.3. bij wijkuitvoeringsplannen.
1	1	Mobiliteit; ik mis de nadruk in de doelstelling op minder voertuigen en kleinere voertuigen – de modaliteiten switch. Nu ligt nadruk alleen op brandstofreductie. Dit is gerelateerd aan keuze om alleen te focussen op scope 1 en 2 emissies en scope 3 emissies in beleid rond circulaire economie te vatten. Maar groot risico is dat straks alles en iedereen in een eigen EV rijdt, en laadinfra nog veel verder moet toenemen, en parkeerdruk nog groter wordt, verstening verder doorzet, terwijl OV verder verschaalt. Zag wel inzet op deelmobiliteit,	Goed punt. In de Energie-Agenda is onder paragraaf 3.4.3. toegevoegd “Daarnaast willen we duurzame mobiliteit zoals autodelen, stimuleren openbaar vervoer (OV) en fietsen stimuleren en inzetten op minder en kleinere voertuigen (modaliteiten switch).” De mogelijkheden voor solar carports is in het ruimtelijk beleid duurzame energie meegenomen. Dit zal ook nog eens genoemd worden in paragraaf 3.4.3.	Aanpassen paragraaf 3.4.2. en 3.4.3 en hierin stimuleren van fietsen, OV en modaliteitenswitch meenemen.

		maar geen focus op switch van auto naar fiets, zoals bij de Waddeneilanden gebeurt vanaf aankomst op het eiland. Dat vraagt ook om bagagevervoer. Vast al naar gekeken en lastig, maar zou wel logisch zijn. Wat hierbij ook een kans is; parkeerterreinen die solar carports worden en via systeemintegratie (oa opslag) het net niet verder belasten. https://hollandsolar.nl/uploads/elk-parkeerterrein-een-eigen-energiecentrale-voorkantdef.pdf		In paragraaf 3.4.3. faciliteren van solar carport toevoegen.
1	Algemeen	Dan mis ik nog het onderwerp energierechtvaardigheid; dat speelt op veel terreinen; boeren die wel een windmolen op eigen terrein mogen, particulieren met veel grond niet, recreatieondernemers weet ik niet, rijke particulieren die eigen warmtepomp kunnen aanschaffen, huurders die steeds hogere lasten krijgen, nieuwe bedrijven die geen aansluiting op het net krijgen, gevestigde bedrijven die hun aansluiting maximaal benutten om maar geen capaciteit te verliezen..	Voor inwoners komt dit terug in het plan van aanpak Energiearmoede (energieteam en klusteam voor kleine energiebesparende maatregelen) en een aantal subsidieregelingen zoals subsidie zonnepanelen en warmtepompen en de gratis isolatiemaatregel voor inwoners met energietoeslag. Voor stichtingen en verenigingen zijn we bezig met een subsidieregeling voor energiebesparing met als doel de uitgaven voor energie te verminderen. Wat betreft windenergie hebben we in het Ruimtelijk Beleid Duurzame Energie opgenomen dat kleine windturbines met een maximale tiphoogte van 21 meter in combinatie met zonnepanelen alleen mogelijk zijn bij agrarische bedrijven met een hoog energieverbruik. Mini-windturbines (maximaal 12 meter hoog) zijn wel mogelijk op bedrijventerreinen en recreatie.	Geen aanpassing
1	Algemeen	En het onderwerp 'handjes' / uitvoeringscapaciteit; alle installateurs zitten vol. Wie z'n huis wil verduurzamen heeft een installateur nodig om groepenkasten aan te passen, etc. Die zijn er nu al bijna niet meer. Timmerlui om kozijnen te vervangen? Je kan achteraan aansluiten. Dit is een giga-uitdaging voor de energietransitie. Moet dat niet in dit stuk?	Dit is inderdaad een knelpunt. We hebben een nieuwe paragraaf met knelpunten toegevoegd (paragraaf 4.4)	Nieuwe paragraaf 4.4. met risico's en knelpunten
1	Algemeen	Wat ik ook mis is de aandacht voor de opbrengsten van de windparken en waar deze sociaal gezien in worden geïnvesteerd. Dat is boeiend om te belichten, omdat dit het draagvlak voor de energietransitie kunnen vergroten. Een gerelateerde denkrichting: idealiter benutten boeren energietransitie opbrengsten om hun bedrijf anderszins te verduurzamen, bijvoorbeeld doordat ze financieel ruimte krijgen om te extensiveren. Energietransitie als middel en niet als doel op zich.	De voorwaarden voor participatie bij grootschalige energieprojecten zijn opgenomen in het ruimtelijk beleid duurzame energie (zie paragraaf 2.3.3. nieuw)	Geen aanpassing nodig
1	Algemeen	Nog een kleiner onderwerp; brandveiligheid i.r.t. accu's. Kan me voorstellen dat dit een groeiend veiligheidsrisico is. Er spelen ook cybersecurity risico's i.r.t. de windparken, kan ik me zo voorstellen (dit is landelijk iig sterk aan de hand). Combineer dat met cybersecurity risico's van beheer van de keringen. De wereld is er niet gezelliger op geworden de laatste tijd.	Dit punt is opgenomen in het beleid duurzame energie. Alle grootschalige energieprojecten zullen worden voorgelegd aan de RUD Zeeland en de Veiligheidsregio Zeeland (VRZ). We zullen dit nog toevoegen onder 2.3.3 (nieuw) Ruimtelijk beleid duurzame energie. De concept Energie-Agenda 2025-2030 is ook voorgelegd aan de RUD-Zeeland en de VRZ.	Onder paragraaf 2.3.3. zal toegevoegd worden dat grootschalige energieprojecten zullen voorgelegd worden aan de RUD Zeeland en de VRZ.

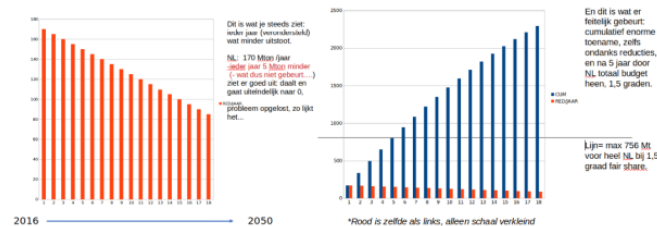
1	Pg. 23 tabel 11	Toevoegen in tabel 11 onder activiteiten onder wonen: energiedelen - via energiegemeenschappen (juridische structuur die Europees verankerd is) wordt zo lokaal mogelijk energiedelen bereikbaar - dit kan bijdragen aan voorkomen netcongestie - zet hierop in, ga in zee met partijen die hiervan zijn, zoals Stichting Oranje Advies die werkt aan 'energieschappen'	In tabel 11. Is de activiteit stimuleren energiedelen via energiegemeenschappen toegevoegd.	Toevoegen activiteit stimuleren energiedelen via energie-gemeenschappen toegevoegd.
1	Pg. 23 tabel 11	Bij goede zonorientatie nieuwbouw - neem hierbij ook klimaatadaptatie mee en kijk naar verplichting om daken te vergroenen in combinatie met panelen - groene daken hebben koelende werking - nergens in dit document wordt gerept over de groeiende 'koude' vraag irt stijgende temperaturen.. die je zou zoveel mogelijk willen mitigeren via natuurlijke route (meer bomen/ struiken/ groen/ ontharden wegen/ vergroenen daken)	In tabel 11. Is bij goede zon oriëntatie ook koppelkansen met andere beleidsvelden zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulaire economie toegevoegd.	Toevoegen koppelkansen in tabel 11 bij activiteit goede zon oriëntatie.
1	Pg. 27 tabel 15	Bij type oplaadpunten: Wat zijn ontwikkelingen als het gaat om elektrische fietsen op het eiland? ook i.r.t. circulaire economie interessant. hoe pakt dat uit? steeds minder mensen op een gewone fiets, steeds meer elektrische fietsen. met accu's die stuk gaan en al dan niet repareerbaar zijn. laten mensen vaker staan omdat ze elektrische fiets hebben? hoe is dat voor scholieren? pakken die minder vaak de bus?	Hier hebben we geen specifieke informatie over. Vanuit circulariteit zijn elektrische fietsen een slechter alternatief dan gewone fietsen – maar als mensen eerder een elektrische fiets nemen dan een auto is dit weer gunstiger.	Geen aanpassingen
1	Pg. 28 onder tabel 16.	Met betrekking tot de zin "het uiteindelijke doel is het reduceren van de voertuigbrandstoffen" - productie van voertuigen is grootste energievraag. reductie van gebruik van voertuigen en afname grootte van voertuigen is ook super belangrijk	In paragraaf 3.4.2 is toegevoegd bij wat we willen bereiken "Tot slot willen we duurzame mobiliteit zoals autodelen, openbaar vervoer (OV) en fietsen stimuleren en inzetten op minder en kleinere voertuigen (modaliteiten switch)" In paragraaf 3.4.3 is toegevoegd "Daarnaast willen we duurzame mobiliteit zoals autodelen, openbaar vervoer (OV) en fietsen stimuleren en inzetten op minder en kleinere voertuigen (modaliteiten switch). Hiervoor werken we samen met SD op Weg"	Paragraaf 3.4.2. en 3.4.3 aangepast en hierin stimuleren van fietsen, OV en modaliteitswitch meenemen.
1	Pg. 32 tabel 18.	Wat mist in mijn beleving is geld voor educatie; o.a. op scholen - zie ook platform energiebewustzijn https://www.platformenergiebewustzijn.nl/ wat is er mogelijk met het innovatiefonds?	In paragraaf 3.1.3. Energiebesparing is in tabel 8 i bij samenwerking met partijen natuur en milieueducatie toegevoegd. Dit wordt voor structurele projecten bekostigd uit het budget voor Natuur en Milieueducatie en voor kleine incidentele projecten uit de Energieagenda (tabel 18).	In paragraaf 3.1.3. in tabel 8 is bij samenwerking met partijen natuur en milieu educatie toegevoegd.
1	Pg. 32	Dacht dat CDOKE stopt	Klopt dit is een tijdelijke regeling die loopt tot 31 december 2027.	Einddatum toevoegen
2	Pg. 19 en tabel 8 pg. 20	Mooie Energieagenda. De energiewetgeving veranderd erg snel en ons takenpakket wordt steeds uitgebreid. RUD zeeland houdt zich, in tegenstelling tot wat er in de energieagenda staat, niet bezig met toezicht op de energielabels bij bedrijven.	Dit is inderdaad verwarrend. De tekst zal worden aangepast in "De Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland controleert de bedrijven met een hoog energieverbruik één keer in de 20 jaar. De wens is dat dit één keer in de 10 jaar zal zijn en de uiteindelijk wens is om bedrijven één keer in de vier jaar te controleren.	De tekst op pagina 19 is aangepast en in tabel 8 pg. 20 zijn de informatie en energiebesparingsplicht

		Verder hebben we onlangs een project uitgevoerd door energiecontroles uit te voeren bij de grotere bedrijven van jullie gemeente. De Energiebesparingsplicht voor die bedrijven gaat verder aangezien die bedrijven ook de plicht hebben om een onderzoek in te dienen die we dan beoordelen.	Sinds 1 januari 2023 zijn alle kantoorgebouwen verplicht om minimaal energielabel C te hebben. Handhaving hiervoor is verantwoordelijkheid van de gemeenten." In tabel 8 pg. 20 zullen de informatie en energiebesparingsplicht en label C plicht op verschillende regels worden gezet. RUD zeeland is verantwoordelijk voor de informatie en energiebesparingsplicht en de gemeente voor de handhaving van label C plicht bedrijven.	en label C plicht uit elkaar gehaald.
3.	Algemeen	16 december 2016 was de start van de Omgevingsvisie. Omdat ik ben opgegroeid met zogenoemde 'energie-landschappen', vroeg ik gelijk naar energie in de Omgevings-visie. Het antwoord van de gemeente bleef even uit. Tot plots de eerste Energie-agenda verscheen. Sindsdien doet de gemeente alles in "modules". Op zichzelf is dat niet erg. Maar om diverse modules in elkaar te laten passen, heb je een kader nodig. Dat kader ontbreekt. Als je een puzzel maakt, begin je met de rand van de puzzel. Passen de rand en de stukjes van de puzzel niet, dan wordt het nooit een geheel.	Het kader voor het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid is het spoorboekje duurzaamheid en milieu. Het spoorboekje bevat doelstellingen en activiteiten voor de thema's energietransitie, klimaatadaptatie, milieukwaliteit, biodiversiteit en circulaire economie. Op pg. 6 wordt het spoorboekje duurzaamheid en milieu kort genoemd. Omdat het spoorboekje integraal overkoepelend duurzaamheidsbeleid is hebben we dit nu uitgebreider beschreven in paragraaf 2.3.2. onder gemeentelijke beleids(ontwikkelingen). De Energie-agenda is de uitwerking van het spoor Energietransitie met de vier thema's energiebesparing, duurzame energie. Energielandschappen vallen onder het thema duurzame energie en is uitgewerkt in het Ruimtelijk beleid duurzame energie (zie pg. 14). In bijlage 5 is de beslisboom voor duurzame energieprojecten toegevoegd. In bijlage 6 is de zonneladder (met daarin de energielandschappen) weergegeven.	Onder paragraaf 2.3 gemeentelijk beleid wordt een apart stukje opgenomen over het spoorboekje duurzaamheid en milieu (paragraaf 2.3.2). In bijlage 5 is de beslisboom duurzame energieprojecten toegevoegd en in bijlage 6 de zonneladder voor Schouwen-Duiveland met de energielandschappen
3	Algemeen	Zo is energieneutraal het officieuze doel van deze gemeente terwijl Parijs over CO2 gaat. De eerste en nu ook de tweede energie-agenda zijn als daarom los zand.	In de Energie-agenda hanteren we zowel de doelstelling voor energieneutraal (namelijk SD energieneutraal in 2040) en de landelijke doelstelling voor CO2 (namelijk een CO2 reductie van 55% in 2030 en een CO2 reductie van 95% in 2050. Beide doelstellingen vullen elkaar aan. Met de doelstelling voor energieneutraal zetten we er op in dat alle energie die op Schouwen-Duiveland wordt gebruikt in 2040 volledig duurzaam wordt opgewekt. Met de CO2 reductie doelstelling willen we de klimaatverandering beperken door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. In onze energiebalans monitoren we energiebesparing, duurzame energieopwekking en de CO2 uitstoot (voor scope 1 en 2 emissies).	Geen aanpassingen
3	Algemeen	Parijs gaat zelfs over binnen een bepaald CO2-budget blijven. Mondiaal zijn we al door de 1,5 graad heen. Lokaal, in NL en op SD, waren we dat al in 2000. En in 2020 gingen we lokaal ook al door de 2 graden. Maar als je zoals deze gemeente makkelijk met getallen strooit, dan boeit dat helemaal niet. Deze gemeente heeft gewoon zelf een Spoorboekje gemaakt. Hierin staat dat we pas in 2032 door de 2 graden	In de werkgroep CO ₂ budget hebben we inderdaad berekend wat het resterende CO2 budget voor Schouwen-Duiveland is. Helaas klopt het dat we volgens onze berekeningen in 2024 al door ons budget van 1,5 °C zijn en in 2032 door het budget van 2 °C. Zoals we al in paragraaf 2.3.5 (nieuw) aangeven is dit gebaseerd op inschattingen. Met name de CO ₂ uitstoot van scope 3 emissies	In paragraaf 2.3 onder gemeentelijk beleid is een stukje opgenomen over de strategische visie (paragraaf 2.3.1. nieuw).

		gaan. Tuurlijk, de gemeente heeft altijd gelijk. Dus kunnen we rustig doorrommelen met de tweede Energie-agenda. En te zijner tijd met de Agenda Circulaire Economie (CE). Hoe die in elkaar passen weet niemand. We hebben wel een nieuwe Tij van de Toekomst. Maar daar komt het woord CO2 niet in voor. Je kan ook denken van daar hebben we dus ook geen last van. Mijn ding is echter dat zodra je energieneutraal of aardgasvrij zegt, dat je dan minstens op CO2 moet monitoren. Mijn ding is echter dat zodra je energieneutraal of aardgasvrij zegt, dat je dan minstens op CO2 moet monitoren. En in deze Energie-agenda gaat het nergens over CO2. Dat komt in de Agenda CE zeggen ze. Maar ook Circulaire economie gaat om CO2. De Scope 3 is de CO2 die kleeft aan de spullen die we van elders betrekken. Het bekendste voorbeeld van onlangs is biomassa. De gedachte was dat zolang je dat maar elders inkocht je het hier “duurzaam” kon verstoken. Omgekeerd heerst bij de gemeente de gedachte dat wij middels windpark Krammer over 40% duurzame energie beschikken. Theoretische lulkoek want niets of niemand op het eiland krijgt er stroom van.	(productie en transport van goederen) is lastig te meten. Het klopt dat we alleen een inschatting hebben gemaakt voor inwoners. In de Strategische visie die in 2025 is opgesteld zijn doelstellingen opgenomen op het gebied van energieneutraliteit en klimaatbestendigheid. Dit is een visie op hoofdlijnen. Een samenvatting van de strategische visie is opgenomen in paragraaf 2.3.1 (nieuw). CO₂ reductie doelstellingen met betrekking tot de scope 1 en 2 emissies nemen we op in de tweede Energieagenda. De doelstelling met betrekking tot de scope 3 emissies hebben we meegenomen in het Zeeuws beleid circulaire economie en nemen we verder mee in de nog uit te werken gemeentelijke Agenda circulaire economie. Het thema CO₂ budget werken we verder uit in onze lokale agenda circulaire economie. De CO₂ uitstoot voor scope 1 en 2 emissies monitoren we jaarlijks in de energiebalans Schouwen-Duiveland. Voor duurzame energieopwekking hanteren we de regel dat alles wat op grondgebied van Schouwen-Duiveland staat tellen we mee in duurzame opwekking.	
3	Algemeen	Op 20 Maart 2024 heb ik al gereageerd op de concept Energie-agenda. In 2020 werd ik al gevraagd voor de klankbordgroep ‘Aquathermie’ in de wijk Malta in Zierikzee. Ik zei gelijk in deze Klankbordgroep dat je “aardgasvrij” niet op geld maar op CO2 moet monitoren. Dit was September 2020. Een paar maanden later, November 2020, werd ik door de wethouder gevraagd voor 2-wekelijks overleg i.v.m. het aanstaande onderzoek over ons CO2-budget door Ronald Rovers. De voorwaarde was dat ik me dan niet zou “bemoeien” met Malta. De logica, voor zover die er is, is dat gemeente Schouwen-Duiveland (SD) met betrekking tot CO2 een 2-sporen beleid voert.	Op 20 maart 2024 was er nog geen concept energieagenda maar een notitie met bouwstenen voor de Energieagenda. Punten die zijn ingebracht zijn ook meegenomen in de verder uitwerking.	Geen aanpassingen
3	Algemeen	In de film Wat wil Schouwen-Duiveland (www.watwilSD.nl) zegt de wethouder dat binnen ons CO2-budget blijven écht iets anders is dan CO2-besparen. Dat weet ze op beeld goed te vertellen. Maar volgens deze gemeente hebben aardgasvrij / in 2040 energieneutraal, praktisch niet(s) te maken met enig CO2-budget. Het enige waar de gemeente zich op richt is CO2-besparen. Hieronder waarom slechts CO2-besparen zo kansloos is.	CO₂ reductie doelstellingen met betrekking tot de scope 1 en 2 emissies nemen we op in de tweede Energieagenda. De doelstelling met betrekking tot de scope 3 emissies hebben we meegenomen in het Zeeuws beleid circulaire economie en nemen we verder mee in de nog uit te werken gemeentelijke Agenda circulaire economie. Het thema CO₂ budget werken we verder uit in onze lokale agenda circulaire economie.	Geen aanpassingen

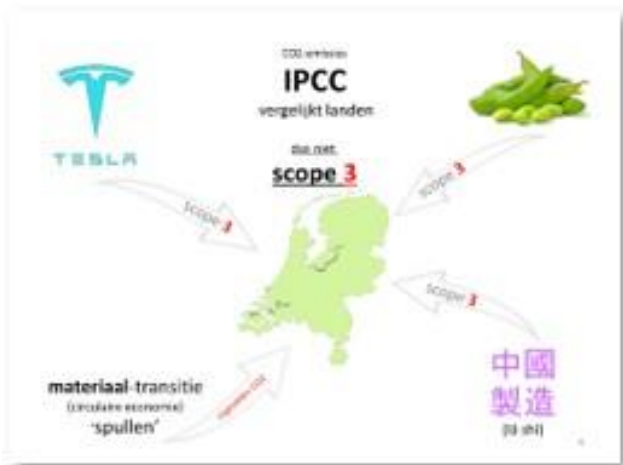
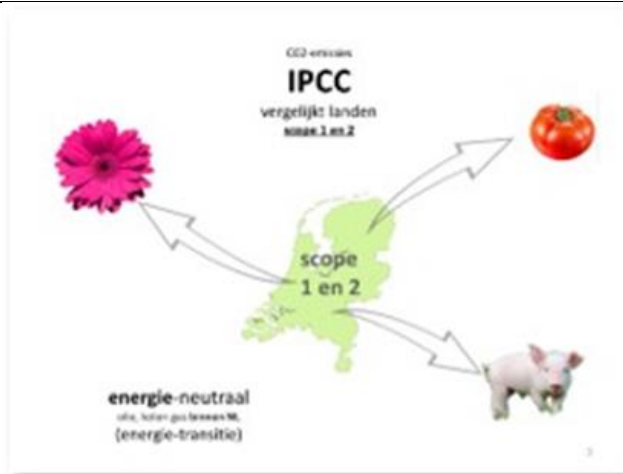
Binnen een CO2-budget blijven is volgens te beperkend en biedt geen realistisch handelingsperspectief volgens de gemeente. Mooi voorbeeld is Greta Thunberg. Onlangs werd ze door de Israëli's opgebracht. Het viel niet iedereen op maar ze kwam per boot. Op het vliegtuig zetten is er bij haar niet bij. Dus is ze wellicht per boot weer vertrokken. Dit is het handelingsperspectief waar de gemeente zo tegen aan hikt. En de reden dat ze het complete CO2-verhaal niet durft of wil vertellen. In de energie-agenda gaan we daarom pas iets gaan doen met ons CO2-budget bij het onderdeelje Circulaire Economie.

Voor de duidelijkheid is CO2-uitstoot er in twee smaken: **Scope 1,2** (linker-) en **scope 3** (rechter plaatje).

Scope 1,2-uitstoot (links) is de CO2 die we zélf produceren door de stook van olie, kolen, gas binnen NL. De pijlen gaan hier naar buiten. Hier komen begrippen vandaan als aardgasvrij en energie-neutraal. Een gemiddelde Nederlander stoot 10 ton CO2 / jaar uit. **Scope 3** is de CO2 die we 'inkopen'. Zo importeren we de 'embedded' CO2 die gepaard gaat met het maken van spullen: soja, Tesla en lā shǐ - Chinees voor allerlei andere spullen.

Dat we wereldwijd niet in het beschikbare CO2 budget blijven is een groot probleem. Als gemeente hebben wij hier maar beperkt invloed op. De grootste opgave ligt bij inwoners en ondernemers. In de film Wat Wil Schouwen-Duiveland hebben we dit samen met stichting BewuSD onder de aandacht gebracht. De CO2 uitstoot van de scope 3 emissies (productie en transport van goederen) is inderdaad heel erg hoog. Binnen het beleid circulaire economie kijken we hoe we het gebruik van grondstoffen kunnen terugdringen.

In het rechterplaatje gaan de pijlen naar binnen: Deze spullen-economie zorgt voor de **Scope 3** uitstoot van 7 ton extra CO2 pp/jaar.

Wil je van de bij elkaar 17 ton CO2 pp/jaar terug naar 1 ton CO2 pp/jaar, dan is helder dat het economische plaatje er anders uit komt te zien dan nu. Verkleinen van je CO₂-voetafdruk en economische groei gaan moeilijk samen.

3	Algemeen	In het rapport van CE-Delft van 17 juli 2022 staat onomwonden dat SD in 2025 door de 2 graden gaat. Het Spoorboekje van de gemeente is van 14 september 2022. Hierin staat dat SD in 2032 door de 2 graden gaat. Hier praat de gemeente liever niet over. Zo is het zogenaamde Spoorboekje het kader voor alle milieu-beleid van de gemeente. CE-Delft 17 juli 2022 SD in 2023 door 1,5 graden budget SD in 2025 door 2 graden budget Verloop CO2-budget bij gelijklopende jaarlijkse emissies (Scope 1 en 2 Schoorsteen-Ruimte en Scope 3 inwoners) Figure 17 Verloop CO2-budget bij gelijklopende jaarlijkse emissies (Scope 1 en 2 Schoorsteen-Ruimte en Scope 3 inwoners) Waar de gemeente ook niet over praat is over de scope 3 uitstoot door bedrijven op SD. Omdat de gemeente er nog geen zicht op had staat het hier ingetekend met een vraagtekentje. Nadien is het Spoorboekje verschenen maar daarin komt dit niet terug. Plusminus 40% extra CO2-uitstoot verdwijnt zo in de mist. In de energie-agenda komt het ook niet terug; of het moet zijn dat deze Scope 3 uitstoot meegenomen wordt in de Agenda CE.	De CO₂ uitstoot van de scope 1 en 2 emissies kunnen we gemakkelijk meten en hebben we eenduidige data vanuit de Klimaatsmonitor. De CO₂ uitstoot van scope 3 emissies (productie en transport van goederen) is lastig te meten. Het klopt dat we in onze meting alleen een inschatting hebben gemaakt voor inwoners. Dit wordt ook duidelijk vermeld. Als we de emissies van bedrijven daarbij op tellen klopt het dat we eerder het CO₂ budget van 2° C bereiken. Het thema CO₂ budget werken we verder uit in onze lokale agenda circulaire economie.	Geen aanpassingen
---	----------	---	--	-------------------

		CO2-budget Fig 2 scope 1, 2 en 3 inwoners + overig Figuur 2 – Inschatting van de totale uitstoot van broeikasgassen (Scope 1, 2 en 3) in 2019 Inschatting van de totale uitstoot van broeikasgassen (Scope 1, 2, en 3) in de gemeente Schouwen-Duiveland in 2019 301 tCO₂eq 253 tCO₂eq 250 tCO₂eq 613 tCO₂eq		
3	Algemeen	En op basis van dezelfde mistige onderbouwing heeft de gemeente is september 2024 2,7 miljoen aan zgn. CDOKE-gelden besteed. Aan jawel CO2-reductie maatregelen. Aan het blauw van de cumulatieve uitstoot. De gemeente doet dus alsof ze participanten zo goed mogelijk betreft. Maar dat doet zij niet. Zo worden we nu weer gevraagd om feedback te geven op de Energie-agenda. Ik weet haast niet meer wat ik moet zeggen. De gemeente praat over samen, over mijn overheid en ons eiland. Maar dat economie moet groeien blijft telkens boven de markt hangen. Eigenlijk zou ik de randen van de puzzel eens goed willen verkennen. Het doel om onder de 1,5 of 2 graden te willen blijven is natuurlijk achterhaald. Maar als we ons nou eens zouden afvragen voor welk CO2-budget we dan wel willen gaan. Dan hadden we sowieso de eerste contour voor de rand van de puzzel. Zelf zou ik gelijk denken aan welke economie daar bij zou kunnen passen. Of welke landbouw. Enzovoorts.	De gemeenten hebben van het Rijk een specifieke uitkering ontvangen om de taken op het gebied van energie en klimaat beleid uit te voeren en dan specifiek gericht op CO2 reductie. Met deze gelden kunnen gemeenten hun interne organisatie versterken of tijdelijk capaciteit inhuren. Deze middelen kunnen tot eind 2027 worden besteed. Met deze middelen hebben we ingezet om onze interne organisatie te versterken en voor het inhuren van expertise bij diverse projecten (o.a. verduurzaming bedrijventerreinen en onderzoek duurzame warmteopties dorpen en wijken).	Geen aanpassingen
	4	De ambitie op zich is prima, maar het mag duidelijk zijn dat veel van de bedachte oplossingen niet gaan werken zolang er nog congestie is op het elektriciteitsnet. Tennet heeft vandaag al een persbericht de deur uitgedaan met de boodschap dat uitbreidingsplannen flinke vertragingen oplopen. Investeren in zonnepanelen wordt steeds onaantrekkelijker gemaakt (einde salderingsregeling, teruglevertarieven en een aankomende verandering in het tarieven stelsel) en ook hier	Netcongestie is inderdaad een groot knelpunt. We hebben een paragraaf 4.4. toegevoegd met risico's.	Paragraaf 4.4. (nieuw) toegevoegd

		speelt congestie een probleem ivm afschakelen panelen op het moment dat deze het meeste opbrengen. Mijn beeld: zolang congestie niet wordt opgelost is elke alternatief om duurzaam te worden ten dode opgeschreven. Om over van het gas af maar niet te spreken.		
Enquête		Enquête is ingevuld door 89 inwoners / ondernemers. Algemene conclusie is • Nog niet iedereen is bekend met de Energieagenda. Het is nodig om hier meer over te communiceren. • De helft van de respondenten vindt dit thema belangrijk. De overige helft is neutraal of vindt het thema niet belangrijk. Conclusies met betrekking tot energiebesparing zijn: • De meerderheid van de inwoners vindt dat de gemeente te weinig doet om inwoners te helpen met energiebesparing of weet het niet. Een kleine minderheid is positief. • Respondenten noemen vooral gebrekkige ondersteuning door de gemeente bij energiebesparing. De rode draad: te weinig (gerichte) communicatie en hulp op maat, hoge kosten vs. beperkte/suboptimaal ingerichte subsidies, en omslachtige procedures (o.a. vergunningen/welstand). • Inwoners vragen vooral om betere voorlichting, ruimere en laagdrempelige financiële steun, en praktische hulp en ontzorging. Daarnaast willen ze eenvoudigere regels en procedures, en collectieve (wijk/dorps) oplossingen voor opslag en netcongestie. • Het merendeel van de inwoners heeft geen ervaring met gemeentelijke regelingen. • De ervaringen met betrekking tot de gemeentelijke regelingen lopen uiteen. Ongeveer de helft is (duidelijk) positief, een kwart van de respondenten is negatief en de rest is gemengd/neutraler. Conclusies met betrekking tot Duurzame energie opwekking zijn: • De meerderheid van de respondenten is positief over de doelstelling om in 2030 van het energieverbruik 60% duurzaam op te wekken. • Bezwaren zijn vooral praktisch (netcapaciteit, kosten, tempo) en procedureel (schaalniveau), minder principieel tegen duurzaamheid. Er is voorwaardelijke steun: eerst	We zullen na vaststelling van de Energieagenda de communicatiestrategie actualiseren en deze conclusies hierin meenemen. Als gemeente hebben we verschillende subsidies en regelingen om inwoners en ondernemers te ondersteunen. Uit de resultaten van de enquête blijkt dat deze niet bekend zijn bij de respondenten. Om deze subsidies en regelingen beter bekend te maken hebben we de volgende passage toegevoegd in de communicatieparagraaf onder paragraaf 4.3 pagina 36. “Om de subsidies en regelingen onder de aandacht te brengen van inwoners zullen we wijkgerichte acties uitvoeren met huis aan huis flyers en inloopbijeenkomsten. Voor gerichte ondersteuning aan inwoners zetten we het Energiehuis Schouwen-Duiveland, het energieteam Schouwen-Duiveland en de monumentencoach in. Daarnaast werken we samen met Energiek Zeeland voor individuele energieadviezen. Voor ondernemers werken we gebiedsgericht samen met de ondernemersvereniging door middel van de Routekaart verduurzaming bedrijventerreinen. Ook hiervoor zetten we een gerichte communicatiestrategie op. Hiervoor werken we samen met Eilandmarketing.” Netcapaciteit heeft onze aandacht en met de netbeheerder vindt structureel overleg plaats hierover. Op dit moment kunnen we alleen die duurzaam opwek projecten realiseren die passen binnen het energienetwerk. Dit is ook vastgelegd in ons Ruimtelijk beleid duurzame energie. Als er zicht is op het realisatie van het 150 kV station gaan we met stakeholders in overleg over mogelijke grootschalige duurzame energie	Meenemen in de uitvoering van de Energieagenda en dan met name in de communicatiestrategie Aanpassen paragraaf 4.2. communicatie en participatie pagina 36. Meenemen in uitvoering

		infrastructuur en randvoorwaarden op orde, dan pas opschalen richting 60%. - Betrek inwoners dichtbij en persoonlijk, communiceer kort & concreet via kanalen die zij al gebruiken, luister en volg op, maak het makkelijk (ontzorging/financiering), en laat zien met voorbeelden wat het oplevert. Conclusies met betrekking tot warmtetransitie zijn: - Ongeveer 1/3 van de respondenten is positief, 1/3 twijfelt en 1/3 gaat liever niet van het aardgas af. - Respondenten steunen verduurzaming in principe, maar vinden volledig aardgasvrij in 2040 alleen realistisch als eerst netverzwaring, betaalbare en woningtype-passende alternatieven, opslagoplossingen en duidelijke financiële randvoorwaarden geregeld zijn, met ruimte voor stap-voor-stap (hybride) trajecten. - Combineer ruimhartige, voorspelbare financiering met onafhankelijk maatwerkadvies, een helder stappenplan, praktische ontzorging en flexibiliteit in regelgeving voor lastige woningtypen—en borg de netcapaciteit. Differentieer per woning (binnenstad/oudbouw/monument) en neem ook recreatiewoningen mee. - Communiceer via verschillende lokale kanalen, bied objectieve informatie met concrete stappen en kosten, organiseer onafhankelijk maatwerkadvies en ontzorging, en zorg voor duidelijke, voorspelbare (financiële) steun—per wijk en kern. Conclusies met betrekking tot duurzame mobiliteit zijn: 43% respondenten vindt dit een goed idee, 23% twijfelt en een 19% zegt het geen goed plan te vinden om het gebruik van voertuigbrandstoffen in 2040 met 60% te verminderen. - Bezwaren zijn vooral praktisch en economisch (haalbaarheid, kosten, net/infra) en minder principieel; draagvlak groeit als voorwaarden, keuzevrijheid en realistische alternatieven geborgd zijn. - De meerderheid van de respondenten beoordeelt de inzet van de gemeente om duurzame mobiliteit te stimuleren als goed en redelijk. - Zet in op een sterk OV + topfietsnetwerk, laagdrempelig (thuis)laden en slim verkeersbeleid in kernen, met oog voor kosten, draagvlak en lokale context.	projecten. Voorwaarden voor landschappelijke inpassing en financiële participatie zijn geborgd binnen dit beleid. In de Trransitievisie warmte is het meest voorkomende transitiepad voor Schouwen-Duiveland – isoleren en hybride warmtepompen. Dit zijn no-regret maatregelen of te wel maatregelen die je zo-wie-zo kunt nemen. Voor iedere wijk en buurt gaan we samen met de dorps-, stad- en wijkraden een wijkontwikkelingsplan opstellen en daarmee ook onderzoek doen naar de beste opties voor het betreffende gebied. Voor het opstellen van de wijkuitvoeringsplannen zullen we wijkgericht communiceren – zie ook aanvulling onder paragraaf 4.2. communicatie en participatie op pagina 36. In de Energie-Agenda is onder paragraaf 3.4.3. toegevoegd “Daarnaast willen we duurzame mobiliteit zoals autodelen, stimuleren openbaar vervoer (OV) en fietsen stimuleren en inzetten op minder en kleinere voertuigen (modaliteiten switch).” De integrale laadvisie “Schouwen-Duiveland Elektrisch” evalueren we eind dit jaar en zal geactualiseerd worden. Ook zal de plankaart voor oplaadpunten worden geactualiseerd.	Meenemen in de uitvoering Aanpassing in paragraaf 3.4.3. Meenemen in uitvoering
--	--	--	---	--

		• Zet in op sterk OV + topfietsnetwerk, (thuis)laden mogelijk maken, en duidelijke, betaalbare keuzes—met maatwerk per kern en heldere communicatie over flex/hubs. Tot slot ten aanzien van zaken die missen in de Energieagenda: • Naast “niets te missen” klinkt de oproep om de Energieagenda concreter, realistischer en breder te maken: duidelijk per wijk, met kostenplaatje, monitoring, en een expliciete koppeling met klimaatadaptatie, mobiliteit, recreatie, sociale rechtvaardigheid, verschillende doelgroepen en lokaal eigendom. Tot slot ruimte voor alternatieve energieroutes zoals waterstof, batterijen en kernenergie.	In de wijkuitvoeringsplannen maken we per dorp/ buurt of wijk een plan met een kostenplaatje voor de verschillende woningtypen en nemen de koppeling met andere beleidsvelden (klimaatadaptatie, biodiversiteit, circulaire economie) en stemmen af met het sociaal domein met betrekking tot sociale vraagstukken zoals bijvoorbeeld energiearmoede. Voor energieopslag hebben we een subsidieregeling en komt er binnenkort een innovatiefonds. Voor wat betreft kernenergie en waterstof volgen we de landelijke ontwikkelingen.	Meenemen in uitvoering
--	--	---	--	-------------------------------